

הערות למאמר אתיקה שאינה אתית (עמ' 66)

1. יוצא מהכלל הוא הספר **צבא ואתיקה, היבטים היסטוריים, סוציולוגיים, פילוסופיים, משפטיים** בעריכת אביהו רונן שיצא לאור ב-1994 בהוצאת חיל החינוך. הספר נותן מענה מסוים לצורך בהכרות עם אותם המקורות, אך אין בו מענה שלם לאותן מסורות שהוגדרו במסמך "רוח צה"ל", ודאי שלא לאותו חלק של "מסורת העם היהודי לדורותיו".
2. **אתיקה צבאית יהודית**, עמ' 184
3. בנוגע להבחנה בין מלחמת מצווה למלחמת רשות ישנה התייחסות מינורית בהקדמה הנוגעת לתפקידם של המלך ושל המדינה במלחמה, אך לא מעבר לכך. בפועל יש השלכות רבות על היבטים נוספים, משמעותיים, של האתיקה הצבאית.
4. הדבר בולט, למשל, ברשימת מראי המקום המופיעה בסופו של הספר ומתמקדת בהפניה למקורות יהודיים דתיים ופוסחת על מקורות אחרים המקיימים דיאלוג "בגובה העיניים" עם תפיסות אחרות, ויהיו אלה תפיסות מערביות, חילוניות או אוניברסליות יותר.
5. מייקל וולצר, **מלחמות צודקות ולא צודקות**, עם עובד, תל-אביב, 1984. בפועל הספר מזכיר את וולצר פעם אחת, בנוגע להתייחסות שלו לנושא של אחריות העם על פעולות הצבא והמדינה ובנוגע לקשר בין האחריות הזאת לבין מחאה אנטי-מלחמתית.
6. **אתיקה צבאית יהודית**, עמ' 183
7. <http://goo.gl/r3gmJK>
8. לא כאן המקום להתייחס למידת התוקף שישנו, אם בכלל, להגדרה "דתית אורתודוקסית". נניח לצורך העניין שאנו מתכוונים בהגדרה הזאת לאותו קול שמרני, אורתודוקסי ויהודי במובנו הישראלי (להבדיל, למשל, מאשר בקרב יהדות התפוצות).
9. ראו גרסה קודמת של המאמר המדובר שפורסמה באותו השם ("הגדרת האויב בלחימה בטרור") במערכות 435 (פברואר 2011, עמ' 26-31, <http://goo.gl/H5gCCF>). כן ראו את תגובתו של סא"ל (מיל) אמיר אדר למאמר הזה, "תשתית רעיונית לפשעי מלחמה", שהתפרסמה במערכות 436 (אפריל 2011, עמ' 86-89, <http://goo.gl/ovvHTp>).
10. **אתיקה צבאית יהודית**, עמ' 188
11. **המלחמה של המאה ה-21 - דמוקרטיה נלחמת בטרור**, עורך: חיים פס, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים, תשס"ז
12. **שם**, עמ' 124, 191, 276
13. **אתיקה צבאית יהודית**, עמ' 190
14. בני"ץ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נגד (4) 817, 845
15. ראו: עמוס ידלין ואסא כשר, "האתיקה הצבאית של הלחימה בטרור: עקרונות ונימוקים", **מאזני משפט** ו' 387, עמ' 402, 2007
16. ראו: משה הלברטל ואבי שניא, "מהו הקוד האתי של צה"ל?", **ידיעות אחרונות**, 1 במאי, 2009. ראו גם: עמוס הראל, "מייקל וולצר - מתי מותר להתנקש בפעיל טרור?", **הארץ**, 15 במאי 2011. לעיון שיטתי בתפיסתם של ידלין ושל כשר ראו מאמרם של מרדכי קרמניצר ורועי קונפינו מ-2009 "לגיטימיות הפגיעה בחפים מפשע במלחמה האחרונה בעזה - הערה על קדימות מוסרית, סיכון ורוח צה"ל", <http://goo.gl/RfppOR>